

УДК 811.111'01/01

DOI: [https://doi.org/10.32589/2311-0821.24%20\(1\).2021.236109](https://doi.org/10.32589/2311-0821.24%20(1).2021.236109)

О.Ю. Андрушенко

Київський національний лінгвістичний університет, Україна

e-mail: and.olenka@gmail.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7699-9733

ІНФОРМАЦІЙНО-СТРУКТУРНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ АДИТИВНОГО АДВЕРБА *EVEN*

(на матеріалі пам'яток і текстів корпусів англійської мови XII–XVII ст.)

Abstract

The paper presents the study of the adverb *even* in *Corpus of Middle English Prose and Verse* and *Early English Books Online*, which texts and digital solutions help investigate the impact of sentence information structure on adverbial development. Corpus and semantic analysis of the XII–XVII c. written records have been the basis for singling out *even* as a focusing adverb outlining its distinctive features as an additive. The author proposes a new methodology to annotate information structure of the sentences with the adverb retrieved from the corpora taking into account the word-order change over the span of the 1150s–1690s of the English language development and introduces its corpus annotation. There has also been tested the elaborated scheme of tagging given / new information in multi-layer corpora based on Discourse Representation Theory (1st layer) as well as sentence Topic / Focus (2nd layer). It has been assumed that as a result of changes of the underlying word order in Middle English, the language requires the emergence of such new sentence information structure markers as a ‘therapy’, viz. additive *even*. It has been discovered that it functions as the degree and manner adverb in Old English, while in Middle English it operates as a restrictive (either exclusive or particularizer) or scalar additive adverb. The study specifies that when carrying out the latter function, it marks the sentence component which exemplifies mirative Focus emphasizing the surprising information in the discourse; this triggers the inverted word order in the clause with X-element left dislocation. Corpus data analysis in the English language through the 2nd half of the XV–XVII c. shows that due to the fixed SVO order in this period there is a considerable increase in the frequency of using *even* as a focusing adverb that mostly highlights mirative Focus.

Keywords: focusing adverb, additive scalar adverb, text corpora, given/new information, sentence Focus/Topic.

Анотація

Стаття присвячена дослідженню адверба *even* у корпусах *Corpus of Middle English Prose and Verse* та *Early English Books Online*, тексти яких і програмне забезпечення дають змогу простежити вплив інформаційної структури речення на його розвиток. На основі корпусно-семантичного аналізу пам'яток XII–XVII ст. ідентифіковано *even* як фокусувальний адверб й визначено основні його характеристики як адитивного адверба. Розроблена нова методика аналізу інформаційної структури речення з наявним адвербом у корпусах текстів з урахуванням змін базового порядку слів в англійській мові за період 1150–1690 років її розвитку та укладено її корпусну анотацію. Апробована розширена схема тегування актуальної та нової інформації в багатоярусних діахронних корпусах, яка ґрунтується на теорії репрезентації дискурсу (1-й ярус) та топіка / фокуса речення (2-й ярус). Зроблено припущення про те, що в результаті зміни базового порядку слів у середньоанглійській мові з'являється необхідність для виникнення нових маркерів інформаційної структури речення як ‘терапії’, зокрема, для адитива *even*. Установлено, що в давньоанглійській мові він був адвербом зі значенням ступеня та способу дії, а вже в середньоанглійській мові починає функціонувати як рестриктивний (ексклюзивний або уточнювальний) чи скалярний адитивний адверб. Доведено, що останній маркує в реченні компонент, який виражає міративний фокус і вказує на неочікувану інформацію в дискурсі, зумовлюючи інвертований порядок слів у реченні з переміщенням X-елемента ліворуч. Проведений аналіз корпусних даних англійської мови другої половини XV–XVII ст. показав, що в результаті закріплення SVO порядку слів у цей період зростає частота вживання *even* як фокусувального адверба, який здебільшого маркує міративний фокус.

Ключові слова: фокусувальні адверби, адитивний скалярний адверб, корпус текстів, актуальна / нова інформація, фокус / топік речення.

Вступ

Сучасні корпусні дослідження є потужним інструментом для вивчення мови, оскільки дають змогу не лише автоматизувати пошук лінгвістичних даних, а й різноаспектно і вичерпно проаналізувати мовні явища, залучаючи значний за обсягом матеріал, зібраний у великих структурованих колекціях текстів природних мов (McEnery & Hardie, 2012; Rissanen, 2009). Більш репрезентативні результати аналізу даних корпусу сприяють перегляду багатьох лінгвістичних постулатів і демонструють якісно нові характеристики конкретних одиниць як однієї мови (Baker, 2010; Lopez-Couso et al, 2016), так і багатьох мов (з-поміж яких слід згадати і фундаментальний науковий проєкт (керівник – проф. Корольова А. В.) зі створення мультимовного корпусу в Україні “Романо-германо-слов’янський корпус наукових аутентичних текстів з лінгвоантропогенезу: розробка технологій нового покоління”) (Корольова, 2017). Сьогодні корпуси текстів, зокрема, монолінгвальні *The Intelligent Web-based Corpus, British National Corpus, American National Corpus, CoRola, TS Corpus* та ін., мають обсяг близько 14 млрд. слововживань, представляючи різножанрові тексти і демонструючи лематизацію, колігацію, семантичне тегування тощо (Crawford & Csomay, 2016; Davies, 2012).

Корпусні дослідження не обмежуються вивченням мов у синхронії. Уже в 70-х роках ХХ ст. було започатковано розробку діахронних корпусів (Whitt, 2018). У 1990-х роках укладання Гельсинського (Kroch & Taylor, 2000) та ARCHER (Biber et al, 1993; Johansson, 2009) корпусів дозволило отримати безпрецедентний доступ до вивчення різних етапів діахронічного розвитку англійської мови (Bennet et al, 2013). Такі корпуси текстів, як: *EBOO, COHA, HansardCorpus* (обсягом від 755 млн. до 1.6 млрд. слів) – дають змогу одержати дані про частоту вживання окремих лексичних одиниць, фраз та граматичних конструкцій у динаміці протягом кожного десятиліття, побудувати конкорданс для слів, зіставивши їх у різні періоди розвитку мови (Davies, 2012; EBOO, 2021).

Останніми роками спостерігається тенденція до розроблення багатоярусних корпусів ANNIS (Petrova, 2009), PROIEL (Geyken et al, 2015), адже одноярусні обмежуються лише лематизацією або тегуванням частин мови. Ці багатоярусні архітектури пропонують глибшу й різнопланову анотацію мовних явищ із різних перспектив їхніх функцій у реченні (синтаксичної, семантичної, інформаційно-структурної тощо) (Lavidas & Naugh, 2020). Зокрема, анотація інформаційної структури (далі – ІС) речення в корпусах текстів становить особливий інтерес в історико-діахронічному плані, оскільки уможливлює дослідження граматичних змін у засобах репрезентації її елементів, з-поміж яких фокусувальні адверби (далі – ФА) (Bayer, 1996; Krifka, 2007). Фокусувальні адверби підлягали аналізу в традиційній англістиці Т. Невалайнен (1991; 1994), М. Ріссанена (1985), Е. Трауготт (2004), Л. Брінтон (2017) та ін., проте вивчення процесів їхньої граматикалізації в діахронії і причин трансформації в різні періоди розвитку англійської мови є на часі. Багатоярусна анотація корпусів текстів з урахуванням лематизації, колокацій, порядку слів, інформаційно-структурного навантаження дає змогу зробити якісно нові висновки про розвиток окремих адвербів в англійській мові на певному етапі її еволюції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адверб *even* належить до скалярних фокусувальних адитивних адвербів (Forker, 2016), головною функцією якого в реченні є створення альтернативної шкали в плані ймовірності змісту (Andorno, 2000; Gast & van der Auwera, 2011; König, 1991). Дослідження, присвячені адитивним адвербам, ґрунтуються переважно: 1) на синхронній їх репрезентації в окремій мові (König & Gast, 2006; Sudhoff, 2010); 2) на дивергентних і конвергентних характеристиках цієї граматичної форми в різних мовах (пор.: DeCesare, 2017; König, 1991).

У процесі виконання діахронічного аналізу механізмів граматикалізації *even* дослідники зазначають, що цей адверб стає фокусувальним лише в ранньонівоанглійській мові (Nevalainen, 1994). Попри це, розкриття причин і способів такої трансформації потребує уточнення із залученням даних корпусів середньо- та ранньонівоанглійської мов. Зокрема, доцільно розглянути адверб *even* у контексті синтаксичних змін основного порядку слів

і в результаті зміни основних маркерів ІС речення (таких, як: частки, референційні вислови, еліпсис та ін.) (Кетенаде, 2009). Для реалізації цього завдання в статті розроблено нову методику дослідження ярусів інформаційної структури речення в корпусах текстів, починаючи від пам'яток та інших історичних текстів (25 668 пам'яток і текстів за період з 1150 до 1690 років). Розроблена методика була протестована на базі корпусів *Corpus of Middle English Prose and Verse* (ME Corpus, 2019) та *Early English Books Online* (EEBO, 2021).

Мета і завдання. Мета статті – простежити вплив інформаційної структури речення на розвиток адитивного адверба *even* в англійській мові за період з 1150 до 1690 років.

Сформульована мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) ідентифікувати *even* як ФА в середньо- та ранньонівоанглійській мові; 2) схарактеризувати особливості порядку слів в англійській мові за період з 1150–1690 років; 3) розробити методику дослідження ІС речення з адвербом *even* у корпусах текстів англійської мови; 4) проаналізувати процес граматикизації адверба *even* в англійській мові XII–XVII ст. з урахуванням впливу на нього змін в інформаційній структурі речення.

Методологія дослідження. Методика дослідження полягає в автоматичній вибірці 2 454 прикладів з адвербом *even* (*eve, efne, emne, em-, geven*) у *Corpus of Middle English Prose and Verse*, а також 3529 речень із ранньонівоанглійського корпусу EEBO. Останній містить лематизацію та тегування частин мови, що дає змогу здійснити автоматичний пошук конститuentів на основі їхньої сполучуваності (колігацій) (Рис. 1). Для аналізу інформаційної структури запропонована схема тегування, яка полягає у виокремленні двох додаткових ярусів для корпусної розмітки: даність / новизна інформації та топик / фокус речення.

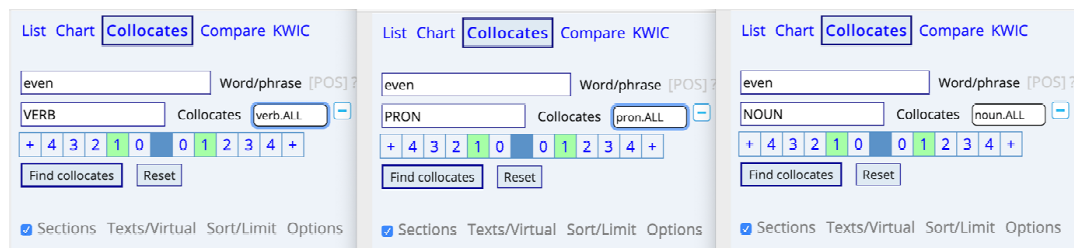

Рис. 1. Автоматичний пошук сполучуваності конститuentів у корпусі EEBO

Після автоматичної вибірки аналіз речень здійснено мануально на основі семантичного критерію з метою розмежування фокусувального та нефокусувального адвербів (зокрема, напр., *even* – у значенні 'рівно'), а також інших частин мови (прикметників, іменників та дієслів). Виразною рисою ФА є те, що вони використовуються в сучасній мові з метою наголосити на вагомості певного елемента речення як для мовця, так і для слухача. ФА представлені в мові двома основними типами: рестриктивними, які поділяють на ексклюзивні (*only, alone, just*) та уточнювальні (*especially, exactly, largely*) адверби, та адитивними (скалярні *even* і нескалярні *too, also*). Аналіз низки розвідок (Fălăuș, 2020, s. 340; Giannakidou, 2007, s. 40; König, 2017; Leroux, 2012) дозволяє виокремити такі характеристики адитивного *even*: [+additivity], [+scalar], [+likelihood], [+mirativity], [+givenness]. Проаналізуємо речення (1):

(1) *Even [Mary]_F attended the lecture.*

У прикладі (1) стверджується, що "Мері відвідала лекцію"; у реченні наявні також дві пресупозиції: 1) інші X відвідали лекцію, окрім Мері; 2) серед усіх X, Мері є найменш ймовірною особою, яка відвідала лекцію. Таким чином, адверб *even* ініціює "скалярну імплікатуру", у якій значення іменної групи, що містить окреслений адверб, може бути описане як таке, що представляє найменш ймовірну можливість, ніж та, що представлена в клаузі. Окрім того, зазначення імені *Mery* без жодних уточнень дозволяє припустити, що ця інформація відома для співрозмовника. Уживання адитива *even* перед іменем містить ефект несподіваності (міративність). За своєю семантичною репрезентацією фокусувальний

адверб взаємодіє з пропозицією та аналізується щодо фокусу речення та сфери його застосування, загальна форма такої репрезентації представлена в прикладі (2a) із подальшим прикладом використання цієї формули в реченні (2b).

(2a) *ADD* (\bar{A} x [$P(x)$], a), де *ADD* – адитивний адверб, x – учасник ситуації, P – пропозиція.

(2b) *even* [\bar{A} x [(*is very mean*(x)], John) ‘Even John is very mean’.

Проте при використанні *even* у негативному контексті елемент, що маркує цей адверб, представляє найбільш імовірного учасника дії (Rooth, 1985; Wilkinson, 1996), наприклад:

(3) *Paul did not invite even [Steven]_F*

(4) *Scalar presupposition: $\forall x [x \neq \text{Paul} \rightarrow \text{likelihood} (\text{Paul inviting Steven}) > (\text{likelihood Paul inviting } x)]$* .

Таким чином, ґрунтуючись на семантичному критерії, *even* як адитивний адверб зафіксовано лише у 7,8 % середньоанглійських та 32,4 % ранньоновоанглійських клауз.

Наступним етапом нашої методики є аналіз порядку слів у реченні, а також особливостей синтаксису середньо- та ранньоновоанглійської мов. Зазначимо, що попри відсутність єдиної думки щодо основного порядку слів у ранньосередньоанглійській мові OV або VO (Pintzuk, 2015) більшість науковців одностайно вважають, що пізньосередньоанглійська є більш гомогенною, оскільки 86,1 % речень мають порядок розташування елементів SVO або OVS (Bech, 2001, р. 92; Kemenade, 2009). Варто зауважити, що такі моделі властиві синтаксису з дієсловом у медіальній позиції. Структура клаузи в ранньоновоанглійській мові характеризується більш усталеним порядком слів із домінантною моделлю SVO (Nevalainen, 2006), зафіксованою в пам'ятках із початку 1500 р. (Gelderen, 2018). Інверсовані порядки слів OSV та зрідка OVS, характерні також для середньоанглійської мови, є типовими в пам'ятках XVII ст., проте використовуються з метою когерентності дискурсу (Los, 2015). За нашою гіпотезою, саме потужний вплив інформаційно-структурних факторів у процесі поступового формування усталеного порядку слів в англійському реченні спричинив появу та розвиток у певні історичні періоди фокусувальних адвербів як засобів маркування ІС речення.

Подальший аналіз інформаційної структури речення (відповідно до запропонованої методики) передбачає розгляд її у двох аспектах: представлення даної / нової інформації для дискурсу (Křířka & Mussan, 2012) та визначення топіка і фокуса речення (Petrova, 2009). Складність анотації даності та новизни інформації полягає в тому, що для позначення інформації як такої, що розглядалася в дискурсі, недостатньо повторюваності лексичної одиниці в контексті, оскільки лексема може бути замінена синонімами, займенниками, референційними висловами тощо (Lavidas & Naugh, 2020). Отже, для анотації ІС у корпусі текстів необхідно побудувати репрезентаційну структуру дискурсу (РСД), яку ментально представляє мовець у процесі розгортання дискурсу. Це вимагає врахування двох аспектів: сфери референтів у дискурсі та низки критеріїв побудови структури репрезентації, яка сприяє декодуванню інформації (Geurts et al., 2020). Наприклад, індексація універсуму речення "John is reading a book" має такий вигляд:

(5) [x, y : *John* (x), *book* (y), *is reading* (x, y)].

Отже, у дискурсі наявні два нових дискурс-референти – x та y . Семантичний контекст може бути представлений у порядковій індексації (7) у випадку, якщо за ним слідує речення (6):

(6) *It fascinates him*.

(7) [v, w : *fascinate* (v, w)].

Займенники *it* і *him* корелюють із дискурс-референтами, що згадуються в попередньому контексті. Відповідно аналізуються 13 попередніх речень для визначення даності та новизни інформації (Andrushenko, 2017; Naugh et al., 2009). Таким чином, наступним етапом є операція злиття дискурс-референтів, що представлено в індексації (8).

(8) [x, y, v, w : *John* (x), *book* (y), *is reading* (x, y), *fascinates* (v, w)].

На рівні структури репрезентації дискурсу відбувається прирівнювання дискурс-референтів. Пор.: (9)-(10).

(9) [x,e,v,w: w=x, v=y, John (x), book (y), is reading (x,y), fascinates (v,w)].

(10) [x,y: John (x), book (y), is reading (x,y), fascinates (v,x)].

У такий спосіб відбувається приписування тегів даності та новизни інформації в корпусах текстів (Lavidas & Naugh, 2020; Petrova, 2009), що представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1

Теги для розширеної схеми анотації інформаційної структури речення

Рівень	Теги	Опис
Інформаційний статус	giv	дана
	giv-active	активована
	giv-inactive	неактивована
	acc	доступна
	acc-sit	доступна ситуативно
	acc-inf	передбачувана
	acc-gen	загальна
	new	неконкретизована

Із Табл. 1 випливає, що інформація в дискурсі кодується як безпосередньо дана, дана-активована, дана-неактивована (інформація, що не зазначалася в межах 13 речень), доступна з контексту, передбачувана, загальна та нова.

Останнім етапом дослідження є визначення типів топіка і фокуса речення (Brunetti, 2004; Cinque, 2006; Krifka, 2007; Spreyer, 2010), представлено в Таблиці 2.

Таблиця 2

Теги для розширеної схеми анотації для топіка і фокуса речення

Рівень	Теги	Опис
топік	ab	близький топік
	ct	контрастний топік
фокус	inf	інформаційний фокус
	idf	ідентифікаційний фокус
	cf	контрастний фокус
	emph	емфатичний фокус
	mirf	міративний фокус

Топік і фокус речення ми розглядаємо в прагматичному аспекті (Krifka, 2007; Spreyer, 2010). Топік поділяють на близький (той, про який ідеться в дискурсі) та контрастний (Brunetti, 2004). Щодо фокуса, то виокремлюють такі його види: інформаційний, ідентифікаційний, контрастний, емфатичний і міративний (Frascarelli & Hinterhölzl, 2007; Krifka, 2007).

У результаті тегування всіх компонентів речення отримуємо схему аналізу, представлену на Рис. 2.

<WORDS>	Euen	king	dauid	in	this	place
<IS>	giv-active		new	give-active		
<TOPIC>				Ab		
<FOCUS>	mirf					
<WO>	SUBJ		VFIN	ADVMOD		
<TRANS>	Even king died in this place					

Рис. 2. Схема аналізу ІС речення в корпусах текстів англійської мови XII–XVII ст.

Отже, запропонована методика дозволяє формалізувати кодування компонентів інформаційної структури для дослідження клауз у корпусах текстів, враховуючи даність і новизну інформації, а також дає змогу виявити різновиди топіка та фокуса речення.

Виклад та обговорення основного матеріалу дослідження. За даними *Oxford English Dictionary* (OED, 2021), адверб *even* у **давньоанглійській мові** не використовувався як спеціалізований адверб на позначення фокуса. Це спричинено тим, що в мові V–XI ст. основними маркерами фокуса виступають порядок слів і частки *ni*, *þa/þonne* (Kemenade, 2009). *Dictionary of Old English Web Corpus* (2009) містить такі значення *even*: 1) exactly, just (GenA A1.1: *Bearwas wurdon to axan and to yslan, eorðan wæstma, efne swa wide swa ða witelac rede geræhton rum land wera*); 2) manner or degree – *evenly* (PPs 118.77: *cumen me ðine miltsa mihtum geswyþede, and ic lange on þam lifian mote; forðon me is metegung on modsefan, hu ic æ þine efnaþ healde*); 3) reference to time (LkG18.47: *bifora allum folche & hu efne sona gihæled wæs*). Таким чином, окреслений адверб починає функціонувати як маркер фокуса на пізніших етапах розвитку англійської мови.

У **середньоанглійській мові** внаслідок часткової втрати флексій та поступового переходу давньоанглійського синтаксису від V2/V3 до такого, що характеризується позицією дієслова в медіальній позиції, вираження інформаційної структури речення поступово 'руйнується'. Це потребує появи в мові нових синтаксичних маркерів, які з'являються в результаті 'терапії' (Los & Kemenade, 2012), що спричиняє появу нового класу, так званих фокусувальних адвербів (Андрушенко, 2020; Andrushenko, 2021a, 2021b). Дослідження середньоанглійського корпусу засвідчує, що адверб *even* як індикатор фокуса вживається в значенні рестриктивного ексклюзивного адверба *just* у 59.26% виокремлених речень (11), у 5.55% прикладів він функціонує як рестриктивний уточнювальний адверб *exactly/straight* (12), у решті випадків (35.19%) він використовується в значенні скалярного адитивного адверба (13).

(11) *Whanne þe mone is euene bitwene vs & þe sonne, þanne ofte is clips* (Trev.Barth. (Add 2794, 115b).

When the moon is exactly between us and the sun, then often it is obscure.

(12) *Edylwald was a man expert, Euen gyuen to god with cuthbert* (Life St. Cuthbert, l. 4066).
Edylwald was a man expert, just shacked to God by Cuthbert.

(13) ... *evyn he thatt made bothe hevin and hell.* (Cob.Pl.ST (Croo:Graig 17/488).
Even he that made both heaven and hell.

Проаналізувавши речення різножанрових текстів англійської мови XII–XV ст., ми встановили, що всі три значення наявні в творах різних підперіодів одночасно, отже, схематично розвиток *even* як фокусувального адверба можна представити так (Рис. 3):

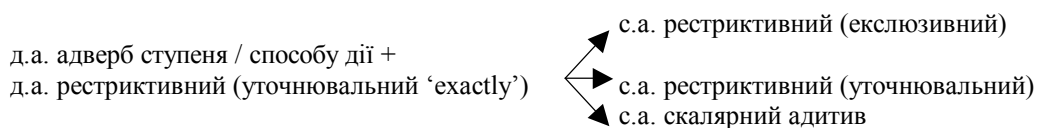

Рис. 3. Розвиток фокусувального адверба *even* у середньоанглійській мові

Досліджуючи перетворення *even* на ФА, ми звернулися до аналізу інформаційної структури, а також особливостей порядку слідування елементів у реченні з використанням адверба. Кожне значення *even* як фокусувального адверба проаналізовано окремо протягом середньоанглійського періоду з урахуванням власне його значення, типу порядку слів та інформаційно-структурного навантаження речення.

***Even* як рестриктивний уточнювальний адверб.** Ця функція, як зазначалося вище, трапляється у 5.55% прикладів середньоанглійської мови, проте вже в ранньовізантійському корпусі текстів адверб у цьому значенні нами не зареєстрований. Дослідження інформаційної структури речення показало, що елементи, марковані адвербом, представляють відому інформацію для дискурсу та тегуються як ідентифікаційний фокус (14).

(14) *And all way he schuld fynd men, landes and iles and citeez and townes, as er in þir cuntrees. For ze wate wele þat þase men þat dwellez euen vnder þe pole Antartyk [...]* (Mandeville's travels, ME Corpus 2019).

þat dwellez euen vnder þe pole Antartyk – that dwells right under the pole of Antarctic.

Анотація ІС речення (14): [CP [þat _[giv-active, ab]] [[dwellez _[new]] [euen vnder þe pole Antartyk _[give-active, idf]]].

Розвідка вказує на те, що типовим порядком слів є SVO X [even → X], де X-елемент представляє обставину місця, конституенти представляють у дискурсі зазвичай інформацію дану-активовану або дану-неактивовану. Адверб *even* розташований у препозиції до компонента, який він маркує, – це не типово з огляду на інші рестриктивні уточнювальні адверби, що з'являються в цей період розвитку англійської мови (Andrushenko, 2017, 2021).

Адверб *even* у функції рестриктивного ексклюзивного найчастіше маркує інформаційний фокус і нову інформацію для дискурсу (15).

(15) *And whanne þe preste, cladde wiþ an albe, offirs to hir þe sacramente, she metiþ oure lorde with alle her spirite, & in þe selfe momente þat sche openiþ her mouþe and takiþ þe oste, she is rauyshed euen forþwiþ* (Prosalegenden die legende des ms. Douce, ME Corpus 2019).

she is rauyshed euen forþwiþ – she is taken away just forthwith.

Анотація ІС речення (15): [she _[giv-active, ab]] [[is rauyshed] _[new] [euen forþwiþ] _[new, infl]].

На Рис. 4 представлено відсоткове співвідношення для кожного типу фокуса в конструкціях, які містять окреслений адверб.

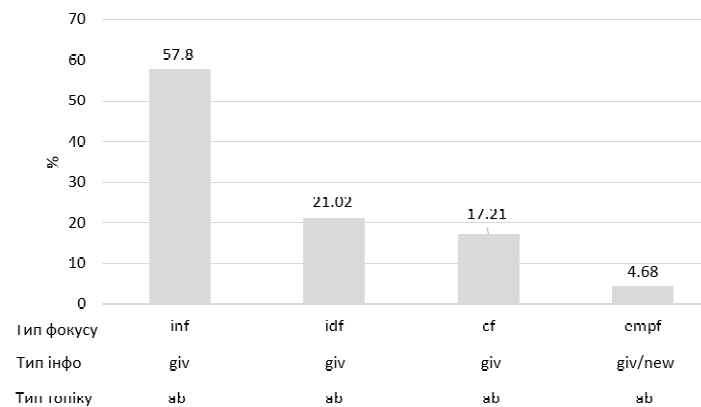

Рис. 4. Співвідношення інформаційно-структурних типів елементів, маркованих ексклюзивним адвербом *even* у середньоанглійській мові

Доцільно зауважити, що у 98.44 % прикладів *even* передує елементу, який він позначає. Із матеріалу слідує, що, коли X-елемент виражає емпатичний фокус і виступає обставиною в реченні, *even* розташований у постпозиції (16).

(16) *He hetes to sytt, who takes hede, On ryght hand in heuen,*

To deme ilk man after his awen dede

At his awen ordenance euen (The Middle-English Harrowing of hell and Gospel of Nicodemus, ME Corpus 2019).

who takes hede, On ryght hand in heuen, To deme ilk man after his awen dede At his awen ordenance euen – who takes head on right hand in heaven to pass the judgement on eah man after his own deed just at his own ordinance.

Анотація ІС речення (16): [CP [who] _[giv-active, ab] [takes hede] _[new] [On ryght hand in heuen] _[new] [To deme ilk man] _[new] [after his awen dede At his awen ordenance euen] _[acc-sit, emph]]].

Найтиповішим порядком слів у нашій вибірці є SV(X) [even → X] (92.2%), де X-елемент здебільшого представляє інформаційний, ідентифікаційний або контрастний фокус. Коли *even* маркує емпатичний фокус, він найчастіше трапляється із суб'єктом речення. Загалом

варто виокремити дві моделі: [even → S] VX (3.12%) та SV[X ← even] (1.56%). Зауважимо також, що інверсований порядок слів X[even → X] SVO спостерігається серед 3.12 % клауз, при цьому дієслово представляє дану-активовану інформацію в реченні (17).

(17) *and in the same or euen lijk wise y schal defende bi resoun ech of the xj* (*The repressor of over much blaming of the clergy, ME Corpus 2019*).

And in the same or just likewise manner you shall defend by reason each of the xj.

Анотація IC речення (17): [[and in the same] [giv-active] or [euen lijk wise] [give-active, emph] [y] [give-active, ab] [schal defende] [giv-active] [bi resoun ech of the xj] [new]].

Even як скалярний адитивний адверб. Конструкції, у яких *even* функціонує як скалярний адитивний адверб, засвідчують таке: в усіх аналізованих прикладах він позначає компоненти, що містять несподівану інформацію для мовця та слухача, у такий спосіб фокусувальний елемент представляє міративний фокус та наголошує на даності інформації у 92.11 % прикладів (18), інформація в решті прикладів тегується як зрозуміла з контексту (19), топик при цьому маркується як близький.

(18) ... *he gan abraid / and at the last out-brak,*

And euen thus / vnto hym he spak. [1964]

"I haue gret mervaile /" quod he, "in my thoght* (*Lydgate's Siege of Thebes, ME Corpus 2019*).

And euen thus / vnto hym he spak – And even thus unto him he spoke.

Анотація IC речення (18): [CP [And [euen thus] [give-active, mirf] [vnto hym] [give-active] [he] [give-active, ab] [spak] [new]]].

(19) *I had nevar sene tofore;*

and his booke on me he layd,

and euen thus to me he sayd (*The pilgrimage of the life of man, ME Corpus 2019*).

and euen thus to me he sayd – and even thus to me he said.

Анотація IC речення (19): [CP [and [euen thus] [acc-sit, mirf] [to me] [give-active] [he] [give-active, ab] [sayd] [new]].

Адитивний адверб розташовується в препозиції до елемента, до якого він належить, у 86.85% аналізованих випадків. У разі розміщення в постмодифікувальній позиції елемент, маркований *even*, представлено займенником у клаузі (20).

(20) *and when þou a while ygon hast,*

lizt of day þou al forlast,

ac hold þe euen norþ (*Zwei mittelenglische bearbeitungen, ME Corpus 2019*).

ac hold þe euen norþ – but hold even you north.

Скалярний *even*, зареєстрований у нашому дослідженні, може бути причиною інверсованого порядку слів зі зміщенням X-елемента вліво (18) – (19), який виражає несподіваний контекст, що спостерігається у 89.46% прикладів. Це, імовірно, вирізняє скалярний *even* із-поміж інших значень фокусувального адверба.

Досліджуючи *even* у пам'ятках **ранньоніованглійської мови**, ми встановили, що частота його використання як ФА збільшується до 32.5%. Уже, починаючи з XV ст., функціонування *even* як скалярного адитива переважає, становлячи 95.1 % (21), у 4.5% прикладів він вживається в значенні рестриктивних ексклюзивних адвербів *just/only* (22) та у 0.4 % речень він використовується як нескалярний адитив *also* (23).

(21) *we see it to be true by our owne experience, that euen children now are able to discern the truth, in sondry things, wherein many men of iudgement and good learning were heretofore blinded.* (*A suruay of the pretended holy discipline, EEBO*).

(22) *i prayse greatly your goodly memory yet i must warne you to beware of vaynglory that is a vice of so craftie a vilany that it seketh euen vertue to accompany* (*Dialogues in verse, between Gelasimus and Spudaeus, EEBO*).

(23) *wherefore in the governments of commonweales, and healing the diseases thereof, we must imitat not the Physitians onely, but euen nature it selfe, or rather the great god of nature whom we see to do all things by little and little, and almost insensibly* (*The six bookes of a common-weale, EEBO*).

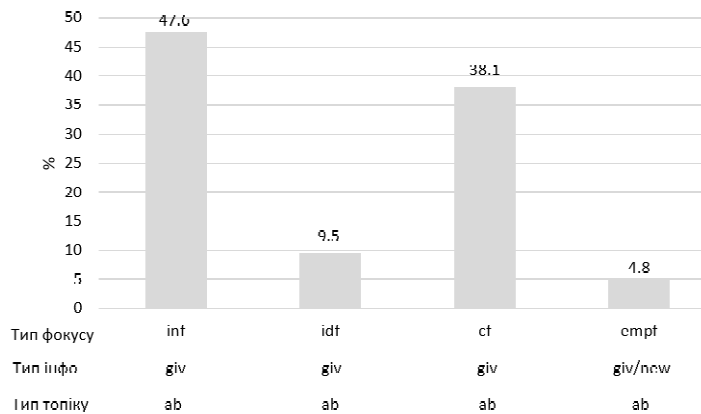
Зважаючи на дані з корпусу, зазначимо, що *even* у значенні *only / just* найчастіше використовують у пам'ятках 1570–1614 рр., а в значенні *also* останній запис датується 1604 р. Варто зазначити також, що аналіз вибірки з корпусу показав, що *even* як фокусувальний адверб найчастіше трапляється з іменниками на позначення істоти, тоді як у конструкціях з іменниками-неістотами він виступає прикметником. У Таблиці 3 наведено окремі дані з корпусу ЕЕВО щодо використання *even* як прикметника.

Таблиця 3

Прикметникове значення *even* у конструкції [*even* [NOUN]]

even+N	всього прикладів	абсолютна частота <i>even</i> у функції прикметника	відносна частота <i>even</i> у функції прикметника
gods	139	79	56.83
men	141	24	17.02
hand	116	87	75
number	110	100	90.91
course	82	45	54.88
ground	64	64	100
gortions	59	33	55.93
christians	46	17	36.96
weight	16	16	100
length	44	15	34.09

У ранньонівоанглійській мові, порівняно з попереднім періодом розвитку мови, інверсований порядок слів із **рестриктивним ексклюзивним адвербом *even*** не спостерігається, як і розташування адверба в постпозиції щодо елемента, який він маркує. Розподіл типів фокуса представлено на Рис. 5.

Рис. 5. Співвідношення інформаційно-структурних типів елементів, маркованих ексклюзивним адвербом *even* у ранньонівоанглійській мові

Отже, незважаючи на зменшення частки інформаційного типу фокуса (24) та зростання частки контрастного фокуса (25), перший тип найбільш поширений для ексклюзивного *even*.

(24) *Howe meke, how pure how holy she was in dede you know, so yt more to declare we shal not nede: to know good thinges is right commendable but to folowe them is most profitable: i prayse greatly your goodly memory yet i must warne you to beware of vaynglory that is a vice of so craftie a vilany that it seketh euen vertue to accompany* (3 Dialogues in verse, EEBO).

Анотація ІС речення (24): [CP [that [it] _[giv-active, ab] [seketh] _[new] [euen vertue] _[acc-sit, inf] [to accompany] _{[new]]].}

(25) *therefore it shold bee veniall: for be it more, or be it lesse, or of what sorte of synne so euer it be, if it be synne, it is mortall in the nature of it, and deserueth no forgiuenesse, but euen death for recompence (A sermon, EEBO).*

Анотація ІС речення (25): [CP [it]_[giv-active, ab] [[deserueth]_[new] [no forgiuenesse]_[acc-sit], [but]_[new, cf] [euen death]_[new, cf] [for recompence]_[new]]].

Аналіз позиційних особливостей *even* щодо елемента, який він маркує, показав, що у 90.5% він передує означуваному ним слову, а в 9.5% випадків для адверба характерна постпозиція, причому найчастіше в таких конструкціях елемент представляє контрастний або ідентифікаційний фокус і виражений зворотним займенником.

(26) *at the last when he saw his master deed, and cast into the fyre, as the maner of burial was then, the dogge a gret whyle mornefully yowling and lamentynge the deathe of his mayster, caste hym selfe euen into the fyre also, and there died by his mayster (An invective ayenste the great and detestable vice, EEBO).*

Порядок слів при цьому такий: SV(X) [even → X] (81 %), even → SV(X) (9.5%) та SVO ← even (9.5%).

У ранньоновоанглійській мові **скалярний адитивний *even*** трапляється з такими типами порядку слів у реченні: SVX (96.78%), XSV (2.72%), SOV (0.25%), XVS (0.25%). Модель SVO представлена такими варіантами: even-> SVO (53.52%), S(v)V even->X (35.3%), S1V1 even-> S2V2 (3.61%), SV [not only O1], [but even-> O2] (3.08%), S1V1V2 even-> S2 (1.27%). Конструкція S(v)V even->X наведена в прикладі (28). Як показує матеріал, адверб маркує X елемент, що представляє ситуативно дану інформацію та є міративним фокусом, топик при цьому близький.

(27) *& wold with them destroye all vertue safe fayth: and now ye se that playnely he denyeth Crystes Crystes promyse to / and i wene at laste denye euen cryste and all: for as ye se at your eye, he draweth very faste towarde yt (The co[n]futacyon of Tyndales, EEBO).*

Анотація ІС речення (27): [CP [and [i]_[giv-active, ab] [...] [denye]_[new] [euen cryste and all]_[acc-sit, mirf]]].

Структура even->SVO в прикладі (27) найчастіше трапляється, коли суб'єкт є іменником-істотою, за яким здебільшого слідує рефлексивний займенник. Інформація виражена суб'єктом, що тегується як міративний фокус, є даною або ситуативно даною. У 2.7 % прикладів міративний фокус також може бути проінтерпретований як емпатичний (28).

(28) *rightly dothe ambrose in a certaine place warne vs, that all other vices preuayle by euil deedes: but only pryde is to be taken heede of euen in wel doings: and surely there is not any man yt can be ready ynough to beware of pride: Euen vertue it selfe (as i sayd) doth oftentimes minister occasion to this vice [...] (The vvarfare of Christians, EEBO).*

Анотація ІС речення (28): [CP [Euen vertue it selfe]_[giv-active, mirf/emph] [doth oftentimes minister]_[new] [occasion]_[new] [to this vice]_[giv-active]]].

У конструкції S1V even S2V2 (29) спостерігається інверсований порядок із переміщенням NP ліворуч, що можна інтерпретувати як емпатичний фокус, на відміну від конструкції S1V1V2 even S2 (30), де фокус тегується як міративний та представляє інформацію, що ситуативно доступна для дискурсу.

(29) *and his striking close to the conclsion, when the premises runne another way will make euen children to scoffe at the want of judgement in his so great vndertakings (A defence of the right of kings, EEBO).*

Анотація ІС речення (29): [CP [when [the premises]_[giv-active, ab] [runne another way]_[new] [will make]_[new] [euen children]_[acc-sit, emph] [to scoffe]_[new] [...]]]].

(30) *by thy great deity he doth beleuee Falshoods, that falshoods selfe could not inuent, and from that misbeleefe doth draw a course to ouerwhelme euen vertue, truth and sanctitie (The dumbe knight A historicall comedy, EEBO).*

Анотація ІС речення (30): CP [and from that [misbeleefe]_[giv-active, ab] [doth draw]_[giv-active, emph] [a course]_[new] [to ouerwhelme]_[new] [euen vertue, truth and sanctitie]_[acc-sit, mirf]]].

У конструкції SV [not only O1], [but even->O2] інформація позначена *even* інтерпретується як нова, а сам елемент виражає контрастний фокус.

(31) *but christian and conscinable, like paul's and peter's, and Iames, who tt they might feede the flocke, endured not onely labours, and stripes, and imprisonments, but euen death it selfe* (Seauen helps to Heauen Shewing, EEBO).

Анотація ІС речення (31): [CP [but [christian and conscinable] _[giv-active, ab] [...] [endured] _[new] [not onely labours, and stripes, and imprisonments] _[giv-active, cf] [but euen death it selfe] _[new, cf]]].

Переміщення елементів зі скалярним *even* вліво від дієслова зрідка трапляється в пам'ятках другої половини XVI ст., проте в XVII ст. такий порядок слідування елементів представлений лише поодинокими прикладами з корпусу (32). Зважаючи на те, що в середньоанглійській мові *even* спричинює інверсований порядок слів, у ранньоновіанглійській мові вважаємо це явище залишковим. В усіх прикладах інформація, маркована адвербом, є передбачуваною, фокус тегується як міративний, а топік даний. Імовірно, мовець також має намір наголосити на важливості інформації, тому в реченні спрацьовує *Focus First Principle* (Schwabe & Winkler, 2007).

(32) *there would be a progresse in endlesnes: which thing euen nature it selfe doth abhorre: by all the premises then, you may plainly perceiue* (Dialogicall discourses of spirits, EEBO).

Анотація ІС речення (32): [CP [which thing] _[giv-active, ab] [euen nature it selfe] _[acc-sit, mirf] [doth abhorre] _[new]]].

Конструкції S even->XV, even->SOV (34) представлені поодинокими прикладами. Аналіз інформаційної структури речення довів, що зазвичай дієслово представляє відому інформацію для дискурсу, що також спричинює інверсований порядок слів. Інформація, маркована *even*, ситуативно відома, а сам фокус тегується як міративний.

(33) *that euen men by their wisdom are able to make those things serue for the benefite of man which of them-selues would hurt him* (Three godly and fruitfull sermons, EEBO).

Анотація ІС речення (33): [that [euen men] _[giv-active, mirf] [by their wisdom] _[new] [[are able to make] _[giv-active] [those things] _[giv-active] [[serue] _[giv-active] [for the benefite of man] _[new]]].

На Рис. 6 представлені типи інформації та порядок слів зі скалярним адвербом *even*.

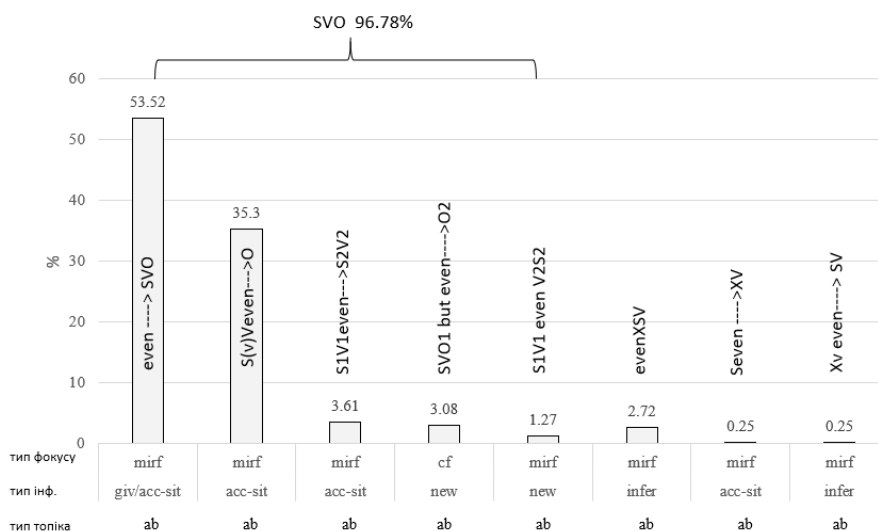

Рис. 6. Типи інформації та тип фокусу, маркований скалярним адвербом *even* у ранньоновіанглійській мові

У результаті закріплення SVO порядку слів у ранньоновіанглійській мові простежується необхідність у спеціалізації маркерів фокусу, отже, спостерігається збільшення частоти використання *even* як фокусувального адверба, а також його спеціалізація на вираженні

міративного фокуса. Проте, дослідивши динаміку адверба, доцільно зазначити, що він використовується переважно з іменниками-назвами істот. Зміни базового порядку слів мали значний вплив на інформаційну структуру речення, яка стала одним із потужних факторів, що спричинили граматикалізацію *even* як фокусувального адверба в мові XII–XVII ст. Спираючись на відсоткові значення, імовірну схему граматикалізації для скалярного адитивного *even* можна представити так: д.а. адверб ступеня та способу дії → д.а./с.а. рестриктивний уточнювальний адверб → с.а. рестриктивний ексклюзивний адверб → с.а./р.-н.-а. скалярний адитивний адверб → р.-н.-а. нескалярний адитивний адверб.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Запропонована власна методика анотування ІС в історичних корпусах текстів дозволила простежити розвиток *even* як фокусувального адверба в англійській мові XII–XVII ст. Дослідження показало, що внаслідок зміни базового порядку слів і його впливу на інформаційну структуру речення в середньоанглійській мові з'являється необхідність у нових маркерах ІС, одним із яких є означений адверб. Хоча в давньоанглійській мові він не маркер фокуса, проте в середньоанглійській мові у 7.8% прикладів його використання він починає виконувати функцію фокусувального адверба, як рестриктивного, так і адитивного. Аналіз елементів, маркованих адвербом, показує, що ці компоненти здебільшого виражають різні типи фокуса: інформаційний, ідентифікаційний, контрастний тощо. Лише в 35.19% конструкцій *even* маркує елемент, який виражає міративний фокус. Саме наголошення на несподіваності ситуації спричиняє інверсований порядок слів у клаузі. У ранньонovoанглійській мові спостерігається подальша спеціалізація *even* як скалярного адитивного адверба для вираження міративного фокуса в 95.1% аналізованих прикладів із переважанням конструкцій *even+SVO*. Убачаємо за доцільне в подальшому дослідити вплив ІС речення на динаміку фокусувальних адвербів у сучасній англійській мові на базі діахронних і синхронних корпусів.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрушенко, О. Ю. (2020). Становлення фокусувального адверба *only* в англійських писемних пам'ятках XII–XVII ст. *Мова і культура*, 22, V (200), 212–219.
- Корольова, А. В. (2017). Принципи розробки бази даних "Лінгвоантропогенез": концепція, структура і зміст. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов*, 15, 119–125.
- Andorno, C. (2000). *Focalizzatori fra connessione e messa a fuoco. Il punto di vista delle varietà di apprendimento*. Milano: Franco Angeli.
- Andrushenko, O. (2017). Information-structural impact on adverbial *only* evolution in the Middle English language. *Science and education, a new dimension. Philology*, 5 (29), 116, 10–15.
- Andrushenko, O. (2021a). Corpus based studies of Middle English adverb *largely*: syntax and information-structure. *X-Linguae. European Scientific Language Journal*, 14 (2), 60–75. DOI: 10.18355/XL.2021.14.02.05.
- Andrushenko O. (2021b). On marking NPs by exclusive *only* in EEBO Corpus: syntactic and information structural considerations. In N. Sharonova, V. Lytvyn, O. Cherednichenko et al. (Eds.), *Proceedings of the 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2021). Volume I: Main Conference, Lviv, Ukraine, April 22–23, 2021* (pp. 459–474). Retrieved from <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper34.pdf>
- Baker, P. (2010). Corpus methods in linguistics. In L. Litosseliti (Ed.), *Research methods in linguistics* (pp. 93–113). London, New York: Continuum.
- Bayer, J. (1996). *Directionality and logical form: on the scope of focussing particles and wh-in-situ*. Dordrecht: Kluwer.
- Bech, K. (2001). *Word order patterns in Old and Middle English: A syntactic and pragmatic study* (PhD dissertation, University of Bergen). Retrieved from <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/3850>.

- Bennett, P., Durrell, M., Scheible, S., Whitt, R. (2013). *New methods in historical corpora*. Tübingen: Narr.
- Biber, D., Finegan, E. & Atkinson, D. (1993). ARCHER and its challenges: Compiling and exploring a representative corpus of historical English registers. In J. Aarts, P. de Haan & N. Oosdijk (Eds.), *English language corpora. Design, analysis and exploitation* (pp. 1-130). Amsterdam: Rodopi.
- Brinton, L. (2017). The evolution of pragmatic markers in English. *Journal of Linguistics*, 55 (2), 449-453.
- Brunetti, L. (2004). *A unification of focus*. Padua: Unipress.
- Cinque, G. (2006). *Restructuring and functional heads*. Oxford: Oxford University Press.
- Crawford, W. J., & Csomay, E. (2016). *Doing corpus linguistics*. New York, London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Davies, M. (2012). Expanding horizons in historical linguistics with the 400-million-word Corpus of Historical American English. *Corpora*, 7, 121-157.
- De Cesare, A.-M. (2017). On 'additivity' as a multidisciplinary research field. In A.-M. De Cesare & C. Andorno (Eds.), *Focus on additivity: adverbial modifiers in Romance, Germanic and Slavic languages* (pp. 1-22). Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publ.
- Fălăuș, A. (2020). Negation and alternatives: Interaction with focus constituents. In V. Depres & M. T. Espinal (Eds.), *The Oxford handbook of negation* (pp. 333-348). Oxford: Oxford University Press.
- Forker, D. (2016). Toward a typology for additive markers. *Lingua*, 180, 69-100.
- Frascarelli, M., & Hinterhölzl, R. (2007). Types of topics in German and Italian. In K. Schwabe & S. Winkler (Eds.), *On information structure, meaning and form: Generalizations across languages* (pp. 87-116). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Gast, V., & van der Auwera, J. (2011). Scalar additive operators in the languages of Europe. *Language*, 87 (1), 2-54.
- Gelderen, E. van. (2018). *Analyzing syntax through texts: Old, Middle, and Early Modern English*. Edinburgh: Edinburgh University Press Limited.
- Geurts, B., Beaver, D. I., Maier, E. (2020). Discourse Representation Theory. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy, metaphysics research lab*, Stanford University spring 2020 edn, 2020. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/discourse-representation-theory/>.
- Geyken, A. & Gloning, T. (2015). A living text archive of 15th-19th-century German: Corpus strategies, technology, organization. In J. Gippert & R. Gehrke (Eds.), *Historical corpora. Challenges and perspectives* (pp. 165-179). Tübingen: Narr.
- Giannakidou, A. (2007). The landscape of EVEN. *Natural Language & Linguistic Theory*, 25, 39-81.
- Haug, D.T.T., Eckhoff, H.M., Majer, M. & Welo, E. (2009). Breaking down and putting back together: Analysis and synthesis of New Testament Greek. *Journal of Greek Linguistics*, 9 (1), 56-92.
- Johansson, S. (2009). Some aspects of the development of corpus linguistics in the 1970s and 1980s. In Anke Lüdeling & Merja Kytö (Eds.), *Corpus linguistics: An international handbook* (pp. 33-53). Berlin: De Gruyter.
- Kemenade, A. van. (2009). Discourse relations and word order change. In R. Hinterhölzl & S. Petrova (Eds.), *Information structure and language change: New approaches to word order variation in Germanic*, (pp. 91-118). Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- Kirfka, M., Musan, R. (2012). *The expression of information structure*. Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- König, E. (1991). *The meaning of focus particles: a comparative perspective*. London: Routledge.
- König, E. (2017). Syntax and semantics of additive focus markers from a cross-linguistic perspective: A tentative assessment of the state of the art. In A.-M. De Cesare & C. Andorno (Eds.), *Focus on additivity: Adverbial modifiers in Romance, Germanic and Slavic languages* (pp. 23-43). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.

- König, E. & Gast, V. (2006). *Focused assertion of identity: A typology of intensifiers*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Krifka, M. (2007). Basic notions of information structure. *Interdisciplinary studies on information structure*, 6, 13-55.
- Kroch, A. & Taylor, A. (2000). The Penn-Helsinki Parsed Corpus of Middle English (PPCME2). Department of Linguistics, University of Pennsylvania. CD-ROM, second edition, release 4 (<http://www.ling.upenn.edu/ppche/ppche-release-2016/PPCME2-RELEASE-4>).
- Lavidas, N. & Haugh, D.T.T. (2020). Postclassical Greek and treebanks for a diachronic analysis. In D. Rafiyenko & I. Seržant (Eds.), *Postclassical Greek: contemporary approaches to philology and linguistics* (pp. 163-202). Berlin: Walter de Gruyter.
- Leroux, A. (2012). *Even* et quelques traductions en français: la référence à l'inattendu. *LINX*, 66-67, 35-50.
- López-Couso, M. J., Méndez-Naya, A., Núñez-Pertejo, B. P., & Palacios-Martínez, I. M. (2016). *Corpus linguistics on the move. Exploring and understanding English through corpora*. Leiden, Boston: Brill Rodopi.
- Los, B. (2015) *A historical syntax of English*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Los, B., & Kemenade, A. van. (2012). Information structure and syntax in the history of English. In A. Bergs & L. Brinton (Eds.), *English historical linguistics: An international handbook* (pp. 1475-1489). Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- McEnery, T. & Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics*. Cambridge: CUP.
- Middle English Dictionary (2021). Available online: <https://quod.lib.umich.edu/m/middle-english-dictionary/dictionary>.
- Nevalainen, T. (1991). *BUT, ONLY, JUST: Focusing adverbial change in Modern English 1500-1900*. Helsinki: Societe Neophilologique.
- Nevalainen, T. (1994). Aspects of adverbial change in Early Modern English. In D. Kastovsky (Ed.), *Studies in Early Modern English* (pp. 243-260). Berlin & New-York: Mouton de Gruyter.
- Nevalainen, T. (2006). *An introduction to Early Modern English*. Oxford: OUP.
- Petrova, S. (2009). Information structure and word order variation in the Old High German Tatian. In Hinterhörl, R., Petrova S. (Eds.), *Information structure and language change* (pp. 251-279). Berlin, Mouton de Gruyter.
- Pintzuk, S. (2015). *Phrase structures in competition: Variation and change in Old English word order*. New York: Routledge.
- Rissanen, M. (2009). Corpus linguistics and historical linguistics. In A. Lüdeling & M. Kytö (Eds.), *Corpus linguistics: An international handbook* (pp. 53-68). Berlin: De Gruyter.
- Rissanen, M. (1985). Expression of exclusiveness in Old English and the development of the adverb only. In R. Eaton et al. (Eds.), *Papers from the 4th international conference on English historical linguistics* (pp. 253-267). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Rooth, M. (1985). *Association with focus*. (Ph.D. dissertation, University of Massachusetts). Retrieved from <https://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI8509599/>.
- Schwabe, K. & Winkler, S. (2007). *On information structure, meaning and form: Generalizations across languages*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Speyer, A. (2010). *Topicalization and stress clash avoidance in the history of English*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Sudhoff, S. (2010). *Focus particles in German. Syntax, prosody, and information structure*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Traugott, E. (2004). From subjectification to intersubjectification. In R. Hickey (Ed.), *Motives for language change*, (pp. 124-139), Cambridge: CUP.
- Whitt, R. (2018). Using diachronic corpora to understand the connection between genre and language change. In R. Whitt (Ed.), *Diachronic corpora, genre, and language change*, (pp. 1-18), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Wilkinson, K. (1996). The scope of *even*. *Natural language semantics*, 4, 193-215.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

- Corpus of Middle English Prose and Verse (ME Corpus) (2019). Retrieved from <https://quod.lib.umich.edu/c/cme/>.
- Dictionary of Old English Corpus (2009). Retrieved from <https://tapor.library.utoronto.ca/doecorpus/>.
- Early English books online (EEBO) (2021). Retrieved from <https://www.english-corpora.org/eebo/>.
- Oxford English Dictionary (OED) (2021). Retrieved from <https://www.oed.com>.

REFERENCES

- Andrushenko, O. Yu. (2020). Stanovlennia fokusuiuchoho adverba only v anhlijs'kykh pysemnykh pam'iatkakh XII-XVII st. *Mova i kul'tura*, 22, V (200), 212-219.
- Korol'ova, A. V. (2017). Pryntsypy rozrobky bazy danykh "Linhvoantropohenez": kontsepsiia, struktura i zmist. *Naukovyj chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 9. Suchasni tendentsii rozvytku mov*, 15, 119-125.
- Andorno, C. (2000). *Focalizzatori fra connessione e messa a fuoco. Il punto di vista delle varietà di apprendimento*. Milano: Franco Angeli.
- Andrushenko, O. (2017). Information-structural impact on adverbial *only* evolution in the Middle English language. *Science and education, a new dimension. Philology*, 5 (29), 116, 10-15.
- Andrushenko, O. (2021a). Corpus based studies of Middle English adverb *largely*: syntax and information-structure. *X-Linguae. European Scientific Language Journal*, 14 (2), 60-75. DOI: 10.18355/XL.2021.14.02.05.
- Andrushenko O. (2021b). On marking NPs by exclusive *only* in EEBO Corpus: syntactic and information structural considerations. In N. Sharonova, V. Lytvyn, O. Cherednichenko et al. (Eds.), *Proceedings of the 5th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems (COLINS 2021). Volume I: Main Conference, Lviv, Ukraine, April 22-23, 2021* (pp. 459-474). Retrieved from <http://ceur-ws.org/Vol-2870/paper34.pdf>
- Baker, P. (2010). Corpus methods in linguistics. In L. Litosseliti (Ed.), *Research methods in linguistics* (pp. 93-113). London, New York: Continuum.
- Bayer, J. (1996). *Directionality and logical form: on the scope of focussing particles and wh-in-situ*. Dordrecht: Kluwer.
- Bech, K. (2001). *Word order patterns in Old and Middle English: A syntactic and pragmatic study* (PhD dissertation, University of Bergen). Available from <https://bora.uib.no/bora-xmlui/handle/1956/3850>.
- Bennett, P., Durrell, M., Scheible, S., Whitt, R. (2013). *New methods in historical corpora*. Tübingen: Narr.
- Biber, D., Finegan, E. & Atkinson, D. (1993). ARCHER and its challenges: Compiling and exploring a representative corpus of historical English registers. In J. Aarts, P. de Haan & N. Oosdijk (Eds.), *English language corpora. Design, analysis and exploitation* (pp. 1-130). Amsterdam: Rodopi.
- Brinton, L. (2017). The evolution of pragmatic markers in English. *Journal of Linguistics*, 55 (2), 449-453.
- Brunetti, L. (2004). *A unification of focus*. Padua: Unipress.
- Cinque, G. (2006). *Restructuring and functional heads*. Oxford: Oxford University Press.
- Crawford, W. J., & Csomay, E. (2016). *Doing corpus linguistics*. New York, London: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Davies, M. (2012). Expanding horizons in historical linguistics with the 400-million-word Corpus of Historical American English. *Corpora*, 7, 121-157.
- De Cesare, A.-M. (2017). On 'additivity' as a multidisciplinary research field. In A.-M. De Cesare & C. Andorno (Eds.), *Focus on additivity: adverbial modifiers in Romance, Germanic and Slavic languages* (pp. 1-22). Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publ.
- Fălăuș, A. (2020). Negation and alternatives: Interaction with focus constituents. In V. Depres & M. T. Espinal (Eds.), *The Oxford handbook of negation* (pp. 333-348). Oxford: Oxford University Press.

- Forker, D. (2016). Toward a typology for additive markers. *Lingua*, 180, 69-100.
- Frascarelli, M., & Hinterhölzl, R. (2007). Types of topics in German and Italian. In K. Schwabe & S. Winkler (Eds.), *On information structure, meaning and form: Generalizations across languages* (pp. 87-116). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Gast, V., & van der Auwera, J. (2011). Scalar additive operators in the languages of Europe. *Language*, 87 (1), 2-54.
- Gelderen, E. van. (2018). *Analyzing syntax through texts: Old, Middle, and Early Modern English*. Edinburgh: Edinburgh University Press Limited.
- Geurts, B., Beaver, D. I., Maier, E. (2020). Discourse Representation Theory. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy, metaphysics research lab*, Stanford University spring 2020 edn, 2020. Retrieved from <https://plato.stanford.edu/entries/discourse-representation-theory/>.
- Geyken, A. & Gloning, T. (2015). A living text archive of 15th-19th-century German: Corpus strategies, technology, organization. In J. Gippert & R. Gehrke (Eds.), *Historical corpora. Challenges and perspectives* (pp. 165-179). Tübingen: Narr.
- Giannakidou, A. (2007). The landscape of EVEN. *Natural Language & Linguistic Theory*, 25, 39-81.
- Haug, D.T.T., Eckhoff, H.M., Majer, M. & Welo, E. (2009). Breaking down and putting back together: Analysis and synthesis of New Testament Greek. *Journal of Greek Linguistics*, 9 (1), 56-92.
- Johansson, S. (2009). Some aspects of the development of corpus linguistics in the 1970s and 1980s. In Anke Lüdeling & Merja Kytö (Eds), *Corpus linguistics: An international handbook* (pp. 33-53). Berlin: De Gruyter.
- Kemenade, A. van. (2009). Discourse relations and word order change. In R. Hinterhölzl & S. Petrova (Eds.), *Information structure and language change: New approaches to word order variation in Germanic*, (pp. 91-118). Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- Kirfka, M., Musan, R. (2012). *The expression of information structure*. Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- König, E. (1991). *The meaning of focus particles: a comparative perspective*. London: Routledge.
- König, E. (2017). Syntax and semantics of additive focus markers from a cross-linguistic perspective: A tentative assessment of the state of the art. In A.-M. De Cesare & C. Andorno (Eds.), *Focus on additivity: Adverbial modifiers in Romance, Germanic and Slavic languages* (pp. 23-43). Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Publ.
- König, E. & Gast, V. (2006). *Focused assertion of identity: A typology of intensifiers*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Krifka, M. (2007). Basic notions of information structure. *Interdisciplinary studies on information structure*, 6, 13-55.
- Kroch, A. & Taylor, A. (2000). The Penn-Helsinki Parsed Corpus of Middle English (PPCME2). Department of Linguistics, University of Pennsylvania. CD-ROM, second edition, release 4 (<http://www.ling.upenn.edu/ppche/ppche-release-2016/PPCME2-RELEASE-4>).
- Lavidas, N. & Haugh, D.T.T. (2020). Postclassical Greek and treebanks for a diachronic analysis. In D. Rafiyenko & I. Seržant (Eds.), *Postclassical Greek: contemporary approaches to philology and linguistics* (pp. 163–202). Berlin: Walter de Gruyter.
- Leroux, A. (2012). *Even* et quelques traductions en français: la référence à l'inattendu. *LINX*, 66-67, 35-50.
- López-Couso, M. J., Méndez-Naya, A., Núñez-Pertejo, B. P., & Palacios-Martínez, I. M. (2016). *Corpus linguistics on the move. Exploring and understanding English through corpora*. Leiden, Boston: Brill Rodopi.
- Los, B. (2015) *A historical syntax of English*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Los, B., & Kemenade, A. van. (2012). Information structure and syntax in the history of English. In A. Bergs & L. Brinton (Eds.), *English historical linguistics: An international handbook* (pp. 1475-1489). Berlin; New-York: Mouton de Gruyter.
- McEnery, T. & Hardie, A. (2012). *Corpus linguistics*. Cambridge: CUP.
- Middle English Dictionary (2021). Retrieved from <https://quod.lib.umich.edu/m/middle-english-dictionary/dictionary>.

- Nevalainen, T. (1991). *BUT, ONLY, JUST: Focusing adverbial change in Modern English 1500-1900*. Helsinki: Societe Neophilologique.
- Nevalainen, T. (1994). Aspects of adverbial change in Early Modern English. In D. Kastovsky (Ed.), *Studies in Early Modern English* (pp. 243-260). Berlin, New-York: Mouton de Gruyter.
- Nevalainen, T. (2006). *An introduction to Early Modern English*. Oxford: OUP.
- Petrova, S. (2009). Information structure and word order variation in the Old High German Tatian. In Hinterhö Izl R., Petrova S. (Eds.), *Information structure and language change* (pp. 251-279). Berlin, Mouton de Gruyter.
- Pintzuk, S. (2015). *Phrase structures in competition: Variation and change in Old English word order*. New York: Routledge.
- Rissanen, M. (2009). Corpus linguistics and historical linguistics. In A. Lüdeling & M. Kytö (Eds.), *Corpus linguistics: An international handbook* (pp. 53-68). Berlin: De Gruyter.
- Rissanen, M. (1985). Expression of exclusiveness in Old English and the development of the adverb only. In R. Eaton et al. (Eds.), *Papers from the 4th international conference on English historical linguistics* (pp. 253-267). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Rooth, M. (1985). *Association with focus*. (Ph.D. dissertation, University of Massachusetts). Retrieved from <https://scholarworks.umass.edu/dissertations/AAI8509599/>.
- Schwabe, K. & Winkler, S. (2007). *On information structure, meaning and form: Generalizations across languages*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Speyer, A. (2010). *Topicalization and stress clash avoidance in the history of English*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Sudhoff, S. (2010). *Focus particles in German. Syntax, prosody, and information structure*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Traugott, E. (2004). From subjectification to intersubjectification. In R. Hickey (Ed.), *Motives for language change*, (pp. 124-139), Cambridge: CUP.
- Whitt, R. (2018). Using diachronic corpora to understand the connection between genre and language change. In R. Whitt (Ed.), *Diachronic corpora, genre, and language change*, (pp. 1-18), Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publ.
- Wilkinson, K. (1996). The scope of *even*. *Natural language semantics*, 4, 193-215.

DZHERELA ILYUSTRATYVNOHO MATERIALU

- Corpus of Middle English Prose and Verse (ME Corpus) (2019). Retrieved from <https://quod.lib.umich.edu/c/cme/>.
- Dictionary of Old English Corpus (2009). Retrieved from <https://tapor.library.utoronto.ca/doecorpus/>.
- Early English books online (EEBO) (2021). Retrieved from <https://www.english-corpora.org/eebo/>.
- Oxford English Dictionary (OED) (2021). Retrieved from <https://www.oed.com>.

Дата надходження до редакції 21.05.2021
Ухвалено до друку 14.06.2021

Відомості про автора

<p>Андрушенко Олена Юріївна,</p> <p>кандидат філологічних наук, доцент, докторант кафедри германської і фіно-угорської філології імені професора Г.Г. Почепцова, Київський національний лінгвістичний університет, e-mail: and.olenka@gmail.com</p>		<p>Сфера наукових інтересів</p> <p>історичний синтаксис англійської мови, інформаційна структура речення, корпусна лінгвістика</p>
--	---	---